

O krinkelende winkelende waterding – Natuur en taal

Inleiding

O krinkelende winkelende waterding ... Dit is de beginregel van een gedicht over een op het eerste gezicht klein onbeduidend waterdiertje, 'het schrijverke'. Maar voor Guido Gezelle was dit schrijvertje en zijn snelle schrijden op het wateroppervlak een bron van inspiratie voor een van zijn bekendste gedichten. De natuur vormt niet alleen een rijke inspiratiebron voor heel wat gedichten, ook in sprookjes, verhalen, spreekwoorden en gezegden komen veel natuurelementen aan bod. Het groen op school biedt heel wat mogelijkheden om met taal aan de slag te gaan. De kinderen kunnen hun bewondering voor dingen die ze zien en beleven in het groen op school uitdrukken in een gedicht. Ook spelen met spreekwoorden over appels die niet ver van de boom vallen en gezichten als oorwormen, kan een leuke bedoening worden.

Het ideale moment

• Duur

- Spreekwoorden: 1 à 2 uur

- Poëzie: 2 à 3 uur

• Seizoen

- mogelijk in alle seizoenen, de winter is minder geschikt

Het benodigde materiaal

• Per groepje een woordenboek

Werkwijze

Spreekwoorden

Ongeveer alles wat je in het groen op school ziet, komt wel ergens terug in een spreekwoord of een gezegde: een gezicht als een oorworm trekken, er geen gras over laten groeien, iemand de kastanjes uit het vuur laten halen... Het groen op school biedt dus zeker genoeg inspiratie voor een speelse les over spreekwoorden en gezegden.

- Ga voor deze les op een mooie dag met de kinderen naar buiten, zodat ze hun inspiratie echt in het groen kunnen opdoen.
- Verdeel de klas in groepjes. Vraag aan elk groepje om enkele spreekwoorden en gezegden die ze kennen op te schrijven. Het mogen wel alleen spreekwoorden zijn waarin iets van het groen op school voorkomt. Als ze de betekenis kennen, schrijven ze die er ook al bij.
- Geef elk groepje een onderwerp dat in het groen op school te vinden is (bijv. boom, appel, gras, oorworm). De kinderen schrijven eerst de spreekwoorden over hun onderwerp op die ze al kennen. Daarna zoeken ze spreekwoorden op in een woordenboek. Vraag de kinderen om ook de betekenis van de spreekwoorden op te schrijven. Laat ze bovendien zelf enkele spreekwoorden verzinnen over hun onderwerp. Bij de achtergrondinformatie vind je een tabel met veel voorkomende groeielementen in de schoolomgeving en bijbehorende spreekwoorden en gezegden.
- Vervolgens beeldt elk groepje enkele spreekwoorden uit en moeten de andere groepjes die raden. Bespreek telkens de betekenis van de spreekwoorden. Voor de zelf verzonden spreekwoorden kan de klas zoeken naar de mogelijke betekenis.

Poëzie

De indrukken die kinderen opdoen in de natuur zijn een goede inspiratiebron om aan het dichten te slaan. De kinderen denken na over hun eigen gevoelens en indrukken en proberen ze onder woorden te brengen.

- Lees samen met de kinderen een aantal gedichten over de natuur. Bij de achtergrondinformatie vind je enkele gedichten die door kinderen zijn geschreven ('Slakkenhuis' en 'Mier'). Bespreek aan de hand van die voorbeelden enkele schrijftips met de kinderen. Laat de kinderen uit de voorbeelden het gedicht kiezen dat hen het meeste aanspreekt en laat hen ook uitleggen waarom dat zo is.

Tips bij het schrijven van gedichten

- Een gedicht mag rijmen, maar dat is zeker niet noodzakelijk. Het hoeven trouwens niet altijd opeenvolgende regels te zijn die rijmen, er kunnen gerust enkele regels worden overgeslagen (bijv. bij 'Slakkenhuis').
- Breek een lange zin in stukjes en zet de stukjes onder elkaar (bijv. bij 'Mier').
- Een gedicht hoeft niet lang te zijn, je kunt ook met enkele woorden en zinnen heel veel zeggen.
- Je hoeft geen moeilijke woorden te gebruiken en ingewikkelde zinnen te maken om 'poëtisch' te zijn.
- Geluiden kunnen op een leuke manier op papier worden gezet, zo is bijv. bzzzz, bzzzz een goede imitatie van het zoemen van een bij.

- Om de kinderen een onderwerp te laten zoeken waar ze een gedicht over willen schrijven, ga je het best met hen naar buiten. Laat ze inspiratie opdoen door te ruiken, voelen, proeven, kijken en luisteren. Je kunt enkele gedichten voorlezen om de juiste sfeer te creëren. Met enkele vragen kun je de kinderen helpen een onderwerp te kiezen: Welk diertje of plantje zou je graag eens willen zijn voor een dag? Wat zou je dan willen doen? Misschien zijn de kinderen het sterkst onder de indruk van iets wat ze in de schoolomgeving doen, bijv. in de moestuin werken, onder een boom zitten... en willen ze daar over dichten.
- Laat de kinderen hun onderwerp in het midden van een blad papier zetten en omcirkelen. Hier schrijven ze woorden of zinnen rond waaraan hun onderwerp hen doet denken. Sommige kinderen willen misschien een foto of wat informatie opzoeken over hun onderwerp.
- Een spelletje dat je kunt spelen: de kinderen lezen hun associaties luidop voor en de klas moet raden wat het onderwerp van het gedicht is. Dit kan de kinderen helpen om goede woorden en omschrijvingen te zoeken die ze in hun gedicht kunnen gebruiken.
- De kinderen schrijven nu een gedicht over hun onderwerp. Bij sommige kinderen zal dat vlot gaan, andere kinderen zullen wat hulp nodig hebben. Help de kinderen door hun woordkeuze te bespreken, wijs ze op overbodige woorden, leg uit dat rijmen mag maar zeker niet hoeft...
- De kinderen lezen per twee hun gedichten aan elkaar voor. Het ene kind leest zijn gedicht voor, het andere kind vertelt dan in zijn /haar eigen woorden waar hij of zij denkt dat het gedicht over gaat. Zo wordt al snel duidelijk welke dingen niet duidelijk of moeilijk te begrijpen zijn. De kinderen kunnen hun gedicht eventueel nog aanvullen en verfijnen.
- Laat elk kind zijn gedicht voorlezen voor de klas.

Natuurlijk kan dat! Dichten is spelen met woorden. Dat kun je alleen doen, maar ook met een paar vrienden.

Achtergrondinformatie

Spreekwoorden en gezegden

Onderwerp	Spreekwoorden en gezegden
Aardappel	Met een hete aardappel in de mond praten
Appel	Een appeltje voor de dorst Een appeltje met iemand te schillen hebben Iets voor een appel en een ei verkopen Appels met peren vergelijken De appel valt niet ver van de boom Een appelflawwte krijgen
Bij	Een bezige bij
Boom	Een boom van een kerel Door de bomen het bos niet zien Hoge bomen vangen veel wind De kat uit de boom kijken
Boon	Er voor spek en bonen bijzitten Boontje komt om zijn loontje Zijn eigen boontjes doppen Een boontje voor iemand hebben Een heilig boontje zijn

Gras	Er geen gras over laten groeien Iemand het gras voor de voeten wegmaaien Het gras is altijd groener aan de overkant Hij is nog zo groen als gras
Kastanje	Iemand de kastanjes uit het vuur laten halen
Mol	Zo blind als een mol
Oorworm	Een gezicht als een oorworm
Roos	Slapen als een roos Het is niet altijd rozengeur en maneschijn
Vlinder	Vlinders in de buik hebben
Vogel	Beter één vogel in de hand dan tien in de lucht Een vogel voor de kat De vogel is gevlogen Iedere vogel zingt zoals hij gebekt is

Poëzie

Slakkenhuis

Ik ken iemand met een huis op zijn rug.
Hij loopt er mee te sjouwen
en is ook niet bepaald vlug.
Hij kruipt door mijn tuin
en eet de blaadjes op.
Hij is niet groot,
maar ook weer niet klein.
Hij heeft sprietten op zijn kop.
Wie is dat nou,
die zijn huisje draagt
en meestal met gemak.
Ja, ja, geraden heb je het al
het is onze eigen slak.

Door: Ilse Nieuwland. Uit: "Het huis" en "De tuin", gedichten door kinderen (1999, Wester-Amstel literair)

Mier

Voor een mier
is de vijver de Atlantische
oceaan,
voor een mier
is een blaadje een boot,
voor een mier
is een struik een boom,
voor een mier
is een wereldkaart de
aarde.

Door: Rommert Dirks. Uit: www.skep.nl (Stichting kinderen en poëzie)

Het kleefkruid

Ik ben het aankijken niet waard,
want 'mooi zijn' ligt niet in mijn aard.
Ook ben ik iedereen tot last:
ik hecht me overal aan vast.

Toch trekt mijn vagebond-bestaan
de meeste kinderen wel aan;
want als het om een grapje gaat,
dan weten ze waar het kleefkruid staat.

Door: Cicely Mary Barker. Uit: Ma er zit een dichter in mijn boom (1983, Davindsfonds Leuven)

De wonderbloem

Eerst een knopje op een steel.
Later wordt het groot en geel.
Net een stralend zonnetje,
tot het overal
zilveren pluisjes krijgen zal.
Net een lampionnetje.
Als je dan met één keer blazen
al die pluisjes weg kunt jagen,
word je minstens honderd jaar.
Werkelijk waar,
Probeer het maar!

Door: Frantisek Hrubin. Uit: Ma er zit een dichter in mijn boom (1983, Davindsfonds Leuven)

Kever

Kleine kever
wat ben je vlug.
Ik tel de vlekjes
op je rug.
Je kleine pootjes
kriebelen rond.
Waar zijn je oogjes?
Waar is je mond?

Door: Lie. Uit: Ma er zit een dichter in mijn boom (1983, Davindsfonds Leuven)

Eindtermen

Muzische vorming

Drama

3.2. De leerlingen kunnen spelvormen waarnemen en inzien dat de juiste verhouding tussen woord en beweging de expressie kan vergroten.

3.6. De kinderen kunnen een aan de spelsituatie aangepaste en aangename spreektechniek ontwikkelen en verschillende verbale en non-verbale spelvormen improviseren.

Beweging

4.4. De kinderen kunnen bewegen op een creatieve manier en daarbij één of meerdere basiselementen van de beweging bespelen.

Attitudes

6.4.* De leerlingen kunnen vertrouwen op de eigen expressiemogelijkheden en durven hun creatieve uitingen te tonen.

6.5.* De leerlingen kunnen respect tonen voor uitingen van leeftijdsgenoten, behorend tot eigen en andere culturen.

Nederlands

Spreken

2.6. De leerlingen kunnen (verwerkingsniveau = structureren) het gepaste taalregister hanteren als ze van een behandeld onderwerp of een beleefd voorval een verbale/non-verbale interpretatie brengen, die begrepen wordt door leeftijdgenoten.

* *Attitudes*

